

# Motion till riksdagen

## 1985/86:U407

Lars Werner m. fl. (vpk)

### Krigsmaterielexporten

---

Det senaste året har den svenska krigsmaterielexporten på nytt varit föremål för stark och berättigad kritik. Det är korrekt att ta om "på nytt", eftersom det vi sett det senaste året är en repris på ett gammalt tema, som funnits med i den svenska politiska debatten sedan 1950-talet. Det är framför allt Bofors affärer som den här gången som så många andra kommit i rampljuset. Sannolikt har Bofors tänjt ut de svenska exportreglerna så långt det varit möjligt och kanske också direkt brutit emot dem. Den frågan är ju nu föremål för polisutredning. Men det vore fel att fokusera debatten om den svenska krigsmaterielexporten enbart mot ett enskilt företag som Bofors och dess affärer.

Den svenska krigsmaterielexporten måste sättas in i ett större sammanhang och ansvaret utkrävas av statens ledning, dvs. av regeringen. Det har inte varit någon skillnad i handläggningen eller intensiteten i exportaffärerna, vare sig Sverige har haft socialdemokratiska eller borgerliga regeringar. Vpk har gång på gång påpekat dessa fakta, senast i föregående års motion om krigsmaterielexporten. De påståenden och slutsatser som då framfördes har fortfarande giltighet, varför de åter upprepas här:

Den svenska krigsmaterielexporten hänger mycket nära samman med Sveriges säkerhets- och försvarspolitik, vårt lands handelspolitik och internationella beroenden och därmed också med alliansfriheten och neutraliteten. Dessa samband har funnits under hela efterkrigstiden, men vi kan tyvärr konstatera att utvecklingen inte gått mot en ökad självständighet med större oberoende utan den rakt motsatta vägen. Det har framför allt att göra med den inriktning och struktur som det svenska nationella försvaret getts av socialdemokrater och borgerliga partier. Genom att inte konsekvent satsa på ett oberoende nationellt försvar med så långt som möjligt inhemsk försörjning av vapen och annan utrustning, har långtgående samarbete och utbyte av teknik med västalliansen NATO blivit alltmera nödvändigt.

I dagsläget utgör samarbetet och utbytet med NATO en ökande belastning för tilltron till alliansfriheten, och det minskar också vårt lands rörelsefrihet när det gäller inköp och försäljning av för vårt försvar viktig materiel. De senaste åren har detta tydligast manifesterats genom det direkta samarbetet med NATO i JAS-projektet och de många "affärerna" med elektronisk materiel. Genom att underlåta att med stöd av militära forskningsanslag och beställningar satsa på att bygga upp en egen, inhemsk elektronik- och dataindustri, har Sverige kommit i ett ohållbart beroende av framför allt USA på detta område.

Övrig krigsmaterielproduktion, med tonvikt på vapenindustrin där Sverige på vissa områden har internationellt mycket eftersökta produkter, har

också mestadels inriktat sin försäljning mot väst och mot utvecklingsländer "godkända" av väst. Detta har lagt grunden till de många skandalerna och skumraskaffärerna på krigsmaterielexportens område. De allra flesta, för att inte säga alla, exportaffärer där svensk materiel hamnat där den inte borde hamna enligt de svenska bestämmelserna har varit med högerdiktaturer och med dem jämförbara stater. Det är mycket svårt att hitta något exempel på att någon stat eller befrielserörelse med socialistiska förtecken fått köpa vapen i strid med de svenska bestämmelserna. På den motsatta sidan är exempen däremot närmast legio.

Men det är tyvärr inte enbart dessa olagliga affärer med kapitalistiska stater som visar Sveriges bindningar och beroende av USA och dess militärallians, NATO. Direkta affärer, godkända av den svenska regeringen, har gjorts och görs fortfarande med NATO-stater och direkt med USA. JAS-projektet har redan nämnts, och det utgör i sig ett brott mot de svenska bestämmelserna. Delar till motorn i JAS tillverkas t. ex. av AB Flygmotor i Trollhättan. Endast omkring hälften av dessa delar är avsedda för de JAS-plan som skall sättas samman i Sverige. Resten går på export via huvudentreprenören, det stora USA-bolaget General Electric. De kommer att användas i motorer till stridsflygplan runt om i världen, självklart också av stater som befinner sig i krig.

Ett ännu mer upprörande exempel är det välkända DIVAD-projektet i USA. Bofors fick en stororder godkänd, först av borgerliga regeringar, sedan av en socialdemokratisk regering. USA kan inte, enligt den svenska lagstiftningen, räknas till de länder som skall få köpa svenska vapen. Men godkännandet av DIVAD-affären visar att svenska regeringar, oavsett politisk sammansättning, struntar i sin egen lagstiftning när det gäller vapenexport till USA.

Den svenska krigsmaterielproduktionen/exporten måste sättas in i dessa sammanhang för att bli förståelig. De ekonomiska vinsterna i industrin spelar en roll, och handelspolitiskt är de svenska vapnen eftertraktade och lättsålda, men ingen av dessa två faktorer har någon avgörande betydelse. Möjligheter till alternativ produktion inom krigsmaterielindustrin med lika goda vinstmöjligheter förefinns, om man skulle vilja satsa på en sådan. Det förtjänar för övrigt att påpekas att sådan produktion redan pågår i inte ringa omfattning parallellt med vapenproduktionen.

Handelspolitiskt är det ekonomiska utbytet på intet sätt avgörande för Sveriges handelsbalans. Ända sedan 1950-talet, då denna export först uppmärksammades på allvar, har den pendlat omkring 1 % av det totala värdet av Sveriges export. Det säger sig självt att detta inte är av någon avgörande betydelse. En viss ökning har noterats under senare år, men i början av 1980-talet kunde en minskning noteras jämfört med de sista åren på 1970-talet. Det finns all anledning att vara uppmärksam på om det blir en stadig och långvarig ökning av den svenska vapenexporten, men det är långt viktigare att observera till vem den går.

Så långt fjolårets vpk-motion. Sedan dess har DIVAD-problematiken försvunnit eftersom USA själv har avvecklat projektet. I stället har USA:s embargo politik på det elektroniska området alltmer kommit i förgrunden. Det grundläggande problemet med bindningar och beroende kvarstår och har skärpts. En försäljning av krigsmateriel till USA borde således, om den svenska lagen skall följas, inte få förekomma. En sådan debatt bör tas upp av den svenska riksdagen, och politiska bedömningar i övrigt av eventuella köparländers yttre och inre förhållande måste skärpas om de svenska be-

stämmeiserna skall ha någon mening och inte bara vara ett alibi för den svenska exporten.

Mot. 1985/86  
U407

Logiskt sett är den svenska lagstiftningen om krigsmaterielexporten omöjlig, något som vpk påpekat åtskilliga gånger. Den förutsätter ju att de vapen Sverige säljer inte skall komma till användning. Men om svenska statsledningar av olika politisk färganser att detta skall gälla, blir kretsen av länder som kan tänkas få köpa mycket begränsad. Kontrollen och övervakningen, inte bara av Bofors utan på alla plan, måste också bli något helt annat än vad som hittills har varit fallet. För att detta skall vara möjligt behövs ökad insyn från statens sida och ökat ansvar för de anställda på de orter, t. ex. Karlskoga, där krigsmaterielproduktion pågår. Det kan enligt vpk:s mening inte ske utan att staten ikläder sig ett ägaransvar för de industrier det är frågan om. Vpk:s gamla förslag om ett förstatligande av krigsmaterielindustrin måste därför på nytt aktualiseras.

## Hemställan

Med hänvisning till det framförda föreslås

1. att riksdagen uttalar att samarbetet med NATO på krigsmaterielindustrins område inte är förenligt med Sveriges alliansfrihet,
2. att riksdagen beslutar om totalstopp för svensk vapenexport till USA,
3. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till skärpning av övervakning och kontroll av den svenska krigsmaterielexporten,
4. att riksdagen uttalar att en sådan kontroll framför allt är viktig när det gäller skilda staters inre förhållanden,
5. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till förstatligande av de viktigaste svenska krigsmaterielproducenterna.

Stockholm den 27 januari 1986

*Lars Werner (vpk)*

*Bertil Måbrink (vpk)*

*Jörn Svensson (vpk)*

*Oswald Söderqvist (vpk)*

*Nils Berndtson (vpk)*

*Inga Lantz (vpk)*